

คลื่นลูกที่สี่: เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับการย้ายถิ่นของชาวจีนยุคใหม่¹

(The Fourth Wave: Southeast Asia and New Chinese Migrants)

ดร. สักกรินทร์ นิยมศิลป์

บทคัดย่อ

ชาวจีนได้อพยพไปอาศัยอยู่ในต่างประเทศมาเป็นเวลาหลายร้อยปี โดยที่ผ่านมามีการอพยพเป็นสามระลอกใหญ่จนก่อให้เกิดชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลจำนวนมากทั่วโลก ซึ่งภูมิภาคที่ชาวจีนเดินทางไปตั้งถิ่นฐานมากที่สุดคือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่การอพยพดังกล่าวได้หยุดชะงักลงภายหลังการปฏิวัติในประเทศจีน จนเมื่อจีนเริ่มปฏิรูปทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ ชาวจีนรุ่นใหม่จึงเริ่มเดินทางไปประกอบอาชีพและตั้งถิ่นฐานในต่างประเทศอีกครั้งซึ่งถือเป็นการย้ายถิ่นระลอกที่สี่ซึ่งกำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน บทความนี้จะวิเคราะห์ถึงการย้ายถิ่นของชาวจีนรุ่นใหม่ซึ่งมีความแตกต่างหลายประการกับการย้ายถิ่นของชาวจีนในอดีต ทั้งในด้านคุณลักษณะและพื้นเพของผู้ย้ายถิ่น รูปแบบและเป้าหมายในการตั้งถิ่นฐาน ตลอดจนการประกอบอาชีพและวิถีชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ โดยจำนวนชาวจีนที่ย้ายถิ่นเข้ามายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รุ่นใหม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาจนมีจำนวนกว่าสองล้านคนในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่ใกล้ชิดกันระหว่างกัน โดยชาวจีนรุ่นใหม่เหล่านี้มีความผูกพันและอัตลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับประเทศจีนค่อนข้างมาก คนเหล่านี้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานบ่อยครั้ง และมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับประเทศที่ตนอาศัยอยู่น้อยกว่าชาวจีนโพ้นทะเลในอดีต

Abstract

Chinese began to migrate overseas in large number since the mid-17th century. Three waves of Chinese out-migration, which continued for three centuries until the communist revolution in 1949, had contributed to the emergence of Chinese communities and networks of Chinese diasporas around the globe. The region which attracted most Chinese migrants is Southeast Asia. After the major economic reforms in the late 1970s, the fourth wave of Chinese out-migration has begun. This article discusses the new wave of Chinese migrants, which is somewhat different from their previous streams regarding the background of migrants, migration patterns, destination countries, occupations, etc. Chinese migrants living and working in Southeast Asia have increased markedly since the 1990s as a result of closer political, economic and social relations between the two regions. At present, it is estimated that there

---

¹ บทความนำเสนอในการประชุมสังคมนิยมระดับชาติ ครั้งที่ 4 คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติสาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 18-19 มิถุนายน 2555 ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์

are more than two million new Chinese migrants in Southeast Asia. However, the new Chinese migrants are more attached to China and they put an emphasis on the pan-Chinese identity. They are more mobile and less patriotic to the country where they reside compared to previous generations of overseas Chinese.

บทนำ

การอพยพไปตั้งถิ่นฐานในต่างประเทศของชาวจีนเป็นปรากฏการณ์ที่ดำเนินสืบเนื่องมาเป็นเวลานานหลายร้อยปี จนก่อให้เกิดชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลในทุกภูมิภาคทั่วโลก และกระตุ้นให้เกิดความสนใจในแง่มุมต่างๆ ของชาวจีนโพ้นทะเล ไม่ว่าจะเป็นในด้านวัฒนธรรม ประเพณี การย้ายถิ่น การสะสมทุน การเติบโตทางธุรกิจข้ามชาติ บทบาทและความสัมพันธ์ทางการเมืองของชาวจีนในประเทศที่ตนอาศัยอยู่ ตลอดจนประเด็นเรื่องอาชญากรรมข้ามชาติ และอื่นๆ เป็นต้น จนเกิดงานศึกษาวิจัยมากมายในหลายประเทศทั่วโลก อย่างไรก็ตาม งานศึกษาส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่ชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานก่อนการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นหลัก เนื่องจากการอพยพของชาวจีนได้หยุดชะงักลงเป็นเวลาหลายทศวรรษหลังจากนั้น แต่เมื่อชาวจีนได้เริ่มย้ายถิ่นฐานจำนวนมากอีกวาระหนึ่ง ภายหลังจากการเปิดประเทศและปฏิรูปทางเศรษฐกิจที่เริ่มต้นในปี ค.ศ. 1978 การย้ายถิ่นของชาวจีนรุ่นใหม่ (new Chinese migrants) ดังกล่าว โดยเฉพาะการย้ายถิ่นไปยังต่างประเทศกลับได้รับความสนใจไม่มากนัก แม้จะมีการประเมินว่า ในช่วงปี ค.ศ. 1980-2000 ชาวจีนได้อพยพไปอยู่ต่างประเทศถึงประมาณ 4-5 ล้านคน โดยอพยพเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กว่า 1 ล้านคน (Rallu, 2002) และจนถึง ค.ศ. 2010 คาดว่าชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่ย้ายถิ่นไปยังต่างประเทศนับตั้งแต่มีการปฏิรูปทางเศรษฐกิจมีจำนวนถึงกว่า 6 ล้านคน (Zhuang & Wang, 2010) ขณะที่งานศึกษาบางชิ้นคาดว่าจำนวนชาวจีนรุ่นใหม่ที่ย้ายถิ่นไปยังต่างประเทศในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาอาจสูงถึง 25 ล้านคน (Chin, 2009) ท่ามกลางกระแสการย้ายถิ่นครั้งใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นนี้ กลับมีงานวิจัยใหม่ๆ น้อยมากที่ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบ ลักษณะ และผลกระทบของการย้ายถิ่นดังกล่าวมายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บทความนี้เป็นความพยายามหนึ่งในการหยิบยกประเด็นการอพยพย้ายถิ่นของชาวจีนยุคใหม่ซึ่งถือเป็นคลื่นลูกที่สี่ของการอพยพขึ้นมาศึกษา โดยจะวิเคราะห์ถึงลักษณะของคลื่นลูกที่สี่ว่ามีคุณลักษณะอย่างไร แตกต่างจากการอพยพในยุคก่อนหน้านี้อย่างไร และทำไมจึงเกิดปรากฏการณ์ของการอพยพคลื่นลูกที่สี่แม้ว่าประเทศจีนกำลังรุ่งเรืองขึ้นเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลกในปัจจุบัน

จีนโพ้นทะเลในอดีต

ชาวจีนได้เดินทางมาค้าขายและอยู่อาศัยในดินแดนโพ้นทะเลมานานับแต่อดีตเมื่อหลายร้อยปีมาแล้ว ในสมัยราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368-1644) ได้มีชาวจีนที่เป็นพ่อค้าเรือสำเภาเข้ามาค้าขายและตั้งถิ่นฐานในเส้นทางเดินเรือยุคโบราณ เช่น หมู่เกาะที่เป็นประเทศฟิลิปปินส์ในปัจจุบัน ดินแดนในแหลมมลายู ช่องแคบมะละกา และหมู่เกาะต่างๆ ซึ่งเป็นอินโดนีเซียในปัจจุบัน ซึ่งผู้ตั้งถิ่นฐานที่เป็นพ่อค้าเหล่านี้เรียกกันว่า Huashang ซึ่งพ่อค้าชาวจีนเหล่านี้ได้อยู่กินกับสตรีพื้นเมืองจนเกิดชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลในยุคแรกๆ โดยมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ยังคงสืบทอดถึงยุคปัจจุบัน เช่น วัฒนธรรม Peranakan ระหว่างชาวจีนและชาวมาเลย์ในมาเลเซียและอินโดนีเซีย โดยชาวจีนที่อพยพไปยังดินแดนโพ้นทะเลส่วนใหญ่เป็นชาวจีนจากมณฑลกวางตุ้ง ฟูเจี้ยน และเจ้อเจียงเป็นหลัก ประกอบด้วยชาวจีนที่ใช้ภาษาถิ่นฮกเกี้ยน แต่จิ่ว กวางตุ้ง ฮากกา (จีนแคะ) และไหหลำเป็นส่วนใหญ่ (Lew and Wong, 2002)

อย่างไรก็ตาม การเดินทางอพยพกลุ่มใหญ่ของชาวจีนได้เกิดขึ้นอย่างจริงจังตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา ภายหลังกุลาอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตกที่เข้ามาครอบครองดินแดนต่างๆ และเปิดโอกาสให้พ่อค้า นักเดินเรือและช่างฝีมือชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอาณานิคมของตน จึงก่อให้เกิด **คลื่นลูกที่หนึ่ง** ของการอพยพย้ายถิ่นของชาวจีน โดยในช่วงราชวงศ์ชิงซึ่งเป็นยุคที่แมนจูครองอำนาจตั้งแต่ ค.ศ. 1644 เป็นต้นมา ได้มีการอพยพของชาวจีนครั้งใหญ่อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานนับร้อยปี จนก่อให้เกิดชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลขนาดใหญ่ที่มีจำนวนราว 1.5 ล้านคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 แม้ในช่วงนี้จักรวรรดิจีนจะไม่มีนโยบายให้ชาวจีนอพยพไปอยู่ต่างประเทศ และจะไม่อนุญาตให้ชาวจีนโพ้นทะเลเดินทางกลับมายังจีนอีก แต่ก็ไม่สามารถหยุดยั้งการอพยพได้จากแรงดึงดูดของการเติบโตทางการค้าในอาณานิคมต่างๆ ได้

ยุคคลื่นลูกที่สองของการย้ายถิ่น เป็นช่วงที่แรงงานชาวจีนหลังไหลออกนอกประเทศภายหลังสงครามฝิ่นครั้งที่สอง (ค.ศ. 1858-1860) การพ่ายแพ้สงครามฝิ่นทำให้ทางการจีนต้องยอมให้มหาอำนาจตะวันตกกระดมแรงงานจีนไปทำงานในต่างประเทศได้อย่างเสรี จนเรียกว่าเป็นช่วงการอพยพของกุลิชาวจีน (Chinese contract coolie migration) ทำให้แรงงานจีนซึ่งนิยมเรียกกันว่า Huagong จำนวนถึงประมาณ 5 ล้านคนหลังไหลไปตั้งถิ่นฐานในต่างประเทศในช่วงปลายคริสต์ศักราชที่ 19 จนถึงต้นคริสต์ศักราชที่ 20 โดยส่วนมากจะมาเป็นแรงงานในเหมืองทอง เหมืองถ่านหิน แผลงเกษตรและไร่ขนาดใหญ่ และโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ โดยเฉพาะเส้นทางรถไฟในดินแดนอาณานิคมทั้งในเอเชีย อเมริกาเหนือ และออสเตรเลีย ช่วงนี้เป็นยุคแรกที่ชาวจีนกลุ่มใหญ่อพยพไปยังภูมิภาคอื่นนอกทวีปเอเชีย สำหรับในเอเชีย มีการประเมินว่าชุมชนชาวจีนซึ่งรวมถึงครอบครัวลูกผสมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 5 ล้านคนในช่วงทศวรรษที่ ค.ศ. 1920 (Shi, 2010)

ยุคคลื่นลูกที่สามของการย้ายถิ่น เกิดขึ้นภายหลังการสิ้นสุดอำนาจของราชวงศ์ชิงในปี ค.ศ. 1911 เป็นยุคที่เกิดความขัดแย้งและความวุ่นวายทางการเมืองในประเทศ จนเกิดการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์ในเวลาต่อมา ยุคนี้เป็นยุคที่ชาวจีนอพยพไปยังต่างประเทศจำนวนมาก โดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เนื่องจากภาวะรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนั้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ ค.ศ. 1920-1930 หลังการฟื้นตัวจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ซึ่งมีการลงทุนและการเติบโตทางอุตสาหกรรมอย่างมาก จนทำให้ชุมชนชาวจีนเติบโตอย่างมากในยุคนั้น ยุคนี้ชาวจีนอพยพมักถูกเรียกว่าเป็นพวก Huaqiao (หัวเฉียว) ซึ่งจำนวนไม่น้อยเป็นผู้มีการศึกษาและมีความรู้สึชาตินิยมสูง และส่วนหนึ่งมีความหวังที่จะกลับไปยังเมืองจีนในอนาคตเมื่อสถานการณ์ทางการเมืองคลี่คลาย แต่ส่วนใหญ่ก็ไม่มีโอกาสได้กลับไปเนื่องจากการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. 1949 คาดว่าจำนวนชาวจีนอพยพที่หลังไหลเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จนถึงทศวรรษที่ ค.ศ. 1950 มีจำนวนสะสมรวมกันถึงประมาณ 10 ล้านคน แต่กระแสการอพยพของชาวจีนได้สิ้นสุดลงเมื่อมีการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. 1949 อย่างไรก็ตาม ชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังคงเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยลูกหลานชาวจีนที่เกิดในประเทศต่างๆ ยังคงรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของบรรพบุรุษของตน โดย Zhuang & Wang (2010) ประเมินว่าชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 20 ล้านคนในปี ค.ศ. 1990 ประกอบด้วยชาวจีนโพ้นทะเลในอินโดนีเซีย 5.46 ล้านคน ในมาเลเซีย 5.25 ล้านคน ในไทย 4.81 ล้านคน ในสิงคโปร์ 2.52 ล้านคน ในเวียดนาม 0.96 ล้านคน ในฟิลิปปินส์ 0.85 ล้านคน ในกัมพูชา 0.5 ล้านคน และในพม่า 0.46 ล้านคน

อนึ่ง ในยุคคลื่นลูกที่สามนี้ ถือเป็นศักราชใหม่ของการย้ายถิ่นที่สำคัญของสตรีชาวจีน โดยในยุคก่อนหน้านี้ ผู้อพยพชาวจีนจะเป็นเพศชายเป็นหลัก แต่ในคริสต์ทศวรรษที่ 20 นี้ สตรีจีนได้อพยพเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวนมาก โดยส่วนใหญ่เข้ามาเป็นแรงงาน บางส่วนมาเป็นครูสอนภาษาจีน และบางส่วนเข้ามาพร้อมกับครอบครัวของตน โดยปัจจัยดึงดูดที่สำคัญได้แก่ ชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลขนาดใหญ่และมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การติดต่อสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้กับภูมิลำเนาเดิมในประเทศจีนซึ่งสร้างความมั่นใจให้กับสตรีชาวจีนในการไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ในต่างประเทศ มีการประเมินว่า มีสตรีจีนอพยพเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวนราว 190,000 คน ในยุคคลื่นลูกที่สามนี้ โดยส่วนใหญ่อพยพเข้ามาในช่วงทศวรรษที่ ค.ศ. 1930 อย่างไรก็ตาม การอพยพดังกล่าวได้ลดลงอย่างต่อเนื่องภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองและการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในจีน ก่อนที่จะฟื้นตัวขึ้นอีกครั้งในยุคคลื่นลูกที่สี่ภายหลังการปฏิรูปทางเศรษฐกิจของจีนที่เริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ. 1978 (Shi, 2010)

การย้ายถิ่นของชาวจีนในยุคคลื่นลูกที่สี่

ชาวจีนที่อพยพย้ายถิ่นไปอาศัยยังต่างประเทศในยุคคลื่นลูกที่สี่ นี้ มีเป้าหมายในการเดินทางที่แตกต่างจากชาวจีนโพ้นทะเลในอดีต โดยในอดีต ตลอดช่วงเวลาราว 4 ศตวรรษจนถึงการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน ชาวจีนส่วนใหญ่นิยมเดินทางไปตั้งรกรากยังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นหลัก แต่ในช่วงปลายทศวรรษที่ ค.ศ. 1970 ชาวจีนอพยพยุคคลื่นลูกที่สี่กลุ่มแรกๆ กลับมิได้หวนคืนไปยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดังเช่นคนจีนโพ้นทะเลก่อนหน้านี้นี้ แต่ได้มุ่งหน้าไปยังประเทศที่พัฒนาแล้วในทวีปอเมริกาเหนือและยุโรป โดยเฉพาะสหรัฐฯ แคนาดา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ อิตาลี สเปน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังนิยมเดินทางไปยังประเทศที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เช่น ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และรัสเซียด้วย ในเวลาต่อมา ชาวจีนได้เริ่มกระจายไปอาศัยยังภูมิภาคอื่นๆ ซึ่งมีใช้ภูมิภาคเดิมของชาวจีนโพ้นทะเล อาทิ อเมริกาใต้ แอฟริกา และตะวันออกเฉียง โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ อาทิ บราซิล อาร์เจนตินา เม็กซิโก แอฟริกาใต้ อิสราเอล อียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย และตุรกี โดยทางการจีนได้เรียกชาวจีนอพยพในยุคคลื่นลูกที่สี่นี้ว่า *xin yimin* หรือ New Migrants (Chan, 2006)

อันที่จริงแล้ว ชาวจีนกลุ่มแรกๆ ที่ย้ายถิ่นมายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายหลังการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็คือปัญญาชนจีนที่เดินทางจากมณฑลยูนนานเข้ามาช่วยกลุ่มต่อต้านรัฐบาลพม่าในทศวรรษที่ ค.ศ. 1960 และ ค.ศ. 1970 โดยบางส่วนได้ตั้งรกรากในรัฐฉานของพม่าในเวลาต่อมา กลุ่มต่อมาคือชาวจีนจากภาคใต้ของมณฑลฟูเจี้ยนที่เดินทางไปยังฟิลิปปินส์ภายหลังการออกกฎหมายอนุญาตให้ชาวจีนที่อาศัยในฟิลิปปินส์ได้รับสัญชาติฟิลิปปินส์ ทำให้ชาวจีนฮกเกี้ยนในฟิลิปปินส์ชักนำให้ญาติพี่น้องจากเมืองเข้าประเทศเพื่อทำการแปลงสัญชาติด้วย อย่างไรก็ตาม ชาวจีนทั้งสองกลุ่มมีจำนวนไม่มากนัก และยังไม่ถือเป็นผู้ย้ายถิ่นในยุคคลื่นรุ่นที่สี่หรือ *xin yimin*

คลื่นลูกที่สี่ของการย้ายถิ่นจากจีนมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกิดขึ้นอย่างจริงจังตั้งแต่กลางทศวรรษที่ ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา โดยแรกๆ จะเดินทางมาไทยและฟิลิปปินส์ เนื่องจากความสัมพันธ์ที่พัฒนาดีขึ้นระหว่างจีนและประเทศทั้งสอง อีกทั้งมีชุมชนจีนโพ้นทะเลขนาดใหญ่ตั้งอยู่ โดยชุมชนชาวแต้จิ๋วในไทยดึงดูดชาวจีนแต้จิ๋วจากวางตุ้งให้มายังไทย ส่วนชาวจีนฮกเกี้ยนจากมณฑลฟูเจี้ยนก็นิยมเดินทางไปยังฟิลิปปินส์ ซึ่งจำนวนไม่น้อยเป็นการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ชาวจีนส่วนหนึ่งได้ซื้อบัตรประชาชนชาวฟิลิปปินส์ที่เสียชีวิตแล้วเพื่อปลอมแปลงตนเป็นชาวฟิลิปปินส์ แต่ในปี ค.ศ. 1992 ทางการฟิลิปปินส์ได้แก้กฎหมายการลงทุนโดยอนุญาตให้นักลงทุนต่างชาติที่นำเงินเข้ามาลงทุนจำนวน 75,000 ดอลลาร์ขึ้นไปสามารถขอสถานะผู้มีสิทธิ์พำนักอย่างถาวร (Permanent Resident) ได้ ทำให้ชาวจีนฮกเกี้ยนที่มั่งคั่งจำนวนหนึ่งเข้ามาอาศัยในฟิลิปปินส์ผ่านช่องทางนี้ คาดว่าปัจจุบันมี *xin yimin* ที่เข้ามาอาศัยในฟิลิปปินส์จำนวนรวมประมาณ 150,000 คน (Chin, 2009)

ในช่วงกลางทศวรรษที่ ค.ศ. 1990 ชาวจีนได้เริ่มกระแสการเดินทางไปยังประเทศอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะสิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย โดยกลุ่มแรกๆ เป็นชาวจีนได้หันที่ขยายการลงทุนเข้ามาয়ภูมิภาคอาเซียน ในขณะเดียวกัน ประเทศอาเซียนบางประเทศก็ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อดึงดูดนักลงทุน แรงงานฝีมือ และนักศึกษาจากประเทศในเอเชียด้วยกัน โดยในปี ค.ศ. 1989 สิงคโปร์ได้ดึงดูดชาวจีนจากฮ่องกงให้ย้ายมาอยู่ที่สิงคโปร์โดยจะให้สถานะเป็น Permanent Resident กับกลุ่มนักลงทุนและแรงงานวิชาชีพ ต่อมาได้มีนโยบายดึงดูดนักศึกษาและปัญญาชนจีนให้มาศึกษาและทำงานในสิงคโปร์ โดยมีการให้ทุนการศึกษาจำนวนมาก โดยมีเงื่อนไขในสัญญาว่าให้นักศึกษาจีนต้องทำงานในสิงคโปร์เป็นเวลาอย่างน้อย 6 ปีภายหลังจากสำเร็จการศึกษา มาตรการดังกล่าวทำให้ชาวจีนจำนวนมากเดินทางไปศึกษาและทำงานในสิงคโปร์ โดยในปี ค.ศ. 2005 มีชาวจีนเข้ามาศึกษาในระดับต่างๆ กันในสิงคโปร์รวมกันราว 33,000 คน (Chan, 2006) ต่อมาเมื่อสิงคโปร์ได้ขยายตลาดการศึกษากับกลุ่มเยาวชนจีน โดยออกวีซ่าให้ผู้ปกครองเด็กอายุ 6-16 ปี สามารถมาอาศัยเพื่อดูแลบุตรในสิงคโปร์ได้ ทำให้ชาวจีนจำนวนมากพาบุตรเข้าไปศึกษาในสิงคโปร์ จนเกิดกลุ่มผู้ย้ายถิ่นกลุ่มใหม่ที่เรียกว่า Peidu Mama (ผู้ติดตามที่เป็นมารดา) นอกจากกลุ่มนักเรียนนักศึกษา ปัญญาชน แล้ว ในแต่ละปี จะมีแรงงานชาวจีนที่เดินทางมาทำงานในสิงคโปร์ผ่านสัญญาจ้างงานปีละประมาณ 80,000 คน คาดว่าจำนวนชาวจีนกลุ่มต่างๆ ที่ย้ายถิ่นเข้าสู่สิงคโปร์ในยุคคลื่นลูกที่สี่นี้มีจำนวนประมาณ 350,000-380,000 คนในปี ค.ศ. 2006 ซึ่งมีสัดส่วนที่สูงมากเทียบกับประชากรทั้งหมดของสิงคโปร์

ประมาณการณ์จำนวนชาวจีนอพยพในยุคคลื่นลูกที่สี่ (ปี ค.ศ. 2006)

ประเทศ	จำนวน (พันคน)	อาชีพ
พม่า	1000-1100	พ่อค้า นักธุรกิจ เกษตรกร ช่างเทคนิค พนักงานบริษัท
ไทย	350-400	พ่อค้า นักธุรกิจ ช่างเทคนิค ครู แรงงาน พนักงานบริษัท
สิงคโปร์	350-380	แรงงานวิชาชีพ แรงงาน นักศึกษา นักธุรกิจ พนักงานบริษัท
ฟิลิปปินส์	150-200	พ่อค้า แรงงาน นักศึกษา พนักงานบริษัท
มาเลเซีย	100-150	พ่อค้า แรงงาน นักศึกษา ช่างเทคนิค คนทำงานบ้าน คู่สมรส ผู้เกษียณอายุ
เวียดนาม	100-120	นักลงทุน พ่อค้า ผู้จัดการ ช่างเทคนิค
อินโดนีเซีย	100	นักลงทุน พ่อค้า ช่างเทคนิค
ลาว	100	พ่อค้า เกษตรกร ช่างเทคนิค แรงงาน พนักงานบริษัท
กัมพูชา	50-100	พ่อค้า ช่างเทคนิค พนักงานบริษัท
รวมอาเซียน	2300-2650	พ่อค้า นักธุรกิจ ช่างเทคนิค แรงงาน เกษตรกร พนักงานบริษัท

(Zhuang & Wang, 2010: Table 5)

มาเลเซียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ชาวจีนเดินทางเข้ามาเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในทศวรรษที่ ค.ศ. 1990 โดยชาวจีนที่เข้ามาอาศัยในมาเลเซียประกอบด้วยกลุ่มที่เดินทางเข้ามาแบบนักท่องเที่ยวและอาศัยอยู่ต่อ กลุ่มชาวจีนที่

แต่งงานกับชาวมาเลเซียซึ่งมีจำนวนกว่า 6,000 คนในปี ค.ศ. 2005 กลุ่มนักเรียนและนักศึกษา กลุ่มแรงงาน ตามสัญญาจ้างงาน และกลุ่มแรงงานที่ไม่ถูกกฎหมายจำนวนหลายหมื่นคน (Chin, 2009) ทั้งนี้ มาเลเซียมี นโยบายดึงดูดนักท่องเที่ยวและนักศึกษาชาวจีนเช่นเดียวกับสิงคโปร์ ทำให้มี *xin yimin* เข้ามามากขึ้นเรื่อยๆ (Zhuang & Wang, 2010) สำหรับประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มี *xin yimin* เข้ามาอาศัย เพิ่มขึ้นโดยถัวหน้ากัน โดยเฉพาะพม่า กัมพูชา และลาว อันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่าง จีนและประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่ผูกพันใกล้ชิดทั้งในด้านการค้าและการลงทุน โดย *xin yimin* ที่ เข้ามามากเป็นนักธุรกิจ นักลงทุน ชาวจีนที่เข้ามาทำบริษัทข้ามชาติของจีน แรงงานภาคเกษตรในธุรกิจข้าม ชาติที่จีนเข้ามาลงทุน รวมถึงแรงงานที่ไม่ถูกกฎหมาย (Chin, 2009) คาดว่า ชาวจีนที่เดินทางสู่เอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ในยุคคลื่นลูกที่สี่มีจำนวนรวมกันถึง 2.3-2.65 ล้านคน (Zhuang & Wang, 2010) โดยเป็น สตรีประมาณ 1 ล้านคน หรือเกือบครึ่งหนึ่งของชาวจีนอพยพรุ่นใหม่ในยุคคลื่นลูกที่สี่ (Shi, 2010)

สำหรับภูมิภาคของ *xin yimin* นั้น ในช่วงทศวรรษที่ ค.ศ. 1970 มีความคล้ายคลึงกับชาวจีนอพยพในยุค อดีต คือส่วนใหญ่มาจากมณฑลกว่างตุ้ง ฟูเจี้ยน และเจ้อเจียง แต่ในเวลาต่อมา ได้มีความแตกต่างอย่างสังเกตเห็น ได้ชัด เนื่องจาก *xin yimin* มาจากพื้นที่ที่หลากหลายมากขึ้น โดย *xin yimin* กลุ่มนักศึกษาและปัญญาชน ส่วนใหญ่จะจากเมืองใหญ่ เช่น ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ ในทศวรรษที่ ค.ศ. 1980 ชาวจีนจากตงเป่ยหรือภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น มณฑลเหอหนาน จี๋หลิน และเฮยหลงเจียงก็เริ่มเข้าสู่กระแสการย้ายถิ่นไปยัง ต่างประเทศเช่นกัน ทั้งนี้ *xin yimin* แต่ละพื้นที่จะมีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน อาทิ *xin yimin* จากตงเป่ย ส่วนใหญ่จะเป็นอดีตพนักงานรัฐวิสาหกิจที่ว่างงานจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจของจีน ต่อมาในทศวรรษที่ ค.ศ. 1990 ชาวจีนจากพื้นที่ตอนในหรือภาคกลางและภาคตะวันตก เช่น มณฑลซินเจียง กานซู กุ้ยโจว หูหนาน เสฉวนและหนิงเซียได้เริ่มย้ายถิ่นไปยังพื้นที่ภาคตะวันออกที่มั่งคั่ง รวมทั้งอพยพไปต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่าง ชัดเจน อย่างไรก็ตาม จำนวนชาวจีนที่ย้ายถิ่นไปต่างประเทศจากสามพื้นที่หลัก ได้แก่ ภาคกลางของมณฑลฟู เจี้ยน (โดยเฉพาะจากฟูโจว) ภาคใต้ของมณฑลเจ้อเจียง (โดยเฉพาะจากเวินโจวและชิงเต๋ียน) และพื้นที่แถบตง เป่ย นับว่ามีจำนวนมากกว่าชาวจีนจากพื้นที่อื่น

คุณลักษณะของการย้ายถิ่นในยุคคลื่นลูกที่สี่

การอพยพย้ายถิ่นของชาวจีนในยุคคลื่นลูกที่สี่มีลักษณะพิเศษหลายประการ สรุปได้ ดังนี้

1.กลุ่มชาวจีนอพยพในยุคคลื่นลูกที่สี่เป็นผู้มีการศึกษาสูง เมื่อเทียบกับชาวจีนอพยพในยุคอดีต ชาวจีน กลุ่มแรกๆ ที่เดินทางไปต่างประเทศในยุคคลื่นลูกที่สี่คือนักศึกษาและปัญญาชนที่เดินทางไปศึกษา ยัง ต่างประเทศ กลุ่มนักเรียน นักศึกษา และนักวิชาการ กลุ่มนี้นิยมเดินทางไปอเมริกาเหนือ ยุโรป ออสเตรเลีย

ญี่ปุ่นและสิงคโปร์ โดยกระทรวงศึกษาธิการของจีนได้รวบรวมสถิติของนักศึกษาและนักวิชาการจีนที่เดินทางไปศึกษาต่างประเทศจำนวนกว่า 700,000 คน ในช่วงปี ค.ศ. 1980-2003 พบว่าประมาณ 527,400 คนหรือร้อยละ 74 ไม่เดินทางกลับจีนภายหลังสำเร็จการศึกษา นอกจากกลุ่มนักศึกษาโดยตรงแล้ว บุคคลในครอบครัวของนักศึกษาอีกกว่า 100,000 คนก็ได้ย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ต่างประเทศด้วยเช่นกัน จนถึงปี ค.ศ. 2006 คาดว่าจำนวนนักศึกษาจีนที่เดินทางไปศึกษาและตั้งรกรากในต่างประเทศมีจำนวนรวมสะสมกว่าหนึ่งล้านคน (Chin, 2009) สำหรับในยุคคลื่นลูกที่สี่นี้ ชาวจีนที่ย้ายถิ่นไปต่างประเทศยังประกอบด้วยลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลจากที่ต่างๆ ซึ่งเรียกว่า *Huayi* ด้วย ซึ่งจำนวนไม่น้อยเป็นสตรี (Ryan, 2002) โดยกลุ่ม *Huayi* กลุ่มใหญ่ที่อพยพไปต่างประเทศได้แก่ ชาวจีนโพ้นทะเลจากฮ่องกง ไต้หวันและชาวเวียดนามเชื้อสายจีนที่อพยพไปยังสหรัฐฯ และออสเตรเลีย (Lew & Wong, 2002)

2. การอพยพในยุคคลื่นลูกที่สี่ มิใช่เป็นการอพยพเพื่อความอยู่รอดเป็นหลัก แต่เป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าการทำงานในประเทศจีน โดยกลุ่มปัญญาชนจำนวนไม่น้อยต้องการรายได้ที่สูงกว่าในจีน โดยเข้าไปทำงานในประเทศที่พัฒนาแล้ว แม้แต่แรงงานผิดกฎหมายจำนวนมากก็มีการศึกษาสูงและมาจากมณฑลที่มั่งคั่งอันดับต้นๆ ของจีนอีกด้วย โดยเฉพาะฟูเจี้ยนและกวางตุ้งในปัจจุบัน คาดว่า มีชาวจีนจากมณฑลฟูเจี้ยนกว่าหนึ่งล้านคนย้ายถิ่นไปยังต่างประเทศ โดยราวครึ่งหนึ่งเข้าไปทำงานในสหรัฐฯ ซึ่งแตกต่างจากชาวจีนอพยพในอดีตที่อพยพไปต่างประเทศเพื่อความอยู่รอดจากภาวะทุพภิกขภัยและสงครามในจีน โดย *xin yimin* เหล่านี้ถึงกับยอมจ่ายเงินจำนวนหลายหมื่นดอลลาร์ให้กับบริษัทนายหน้า หรือขบวนการค้ามนุษย์ซึ่งเรียกกันทั่วไปในจีนว่า snakehead เพื่อลักลอบเข้าเมืองไปทำงานในประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยส่วนหนึ่งต้องตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์

นอกจากผู้ใช้แรงงานแล้ว นักธุรกิจและนักลงทุนชาวจีนยังขยายโอกาสทางธุรกิจไปทั่วโลก ภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาล ทำให้มีการนำแรงงานข้ามชาติจากจีนไปทำงานในต่างประเทศด้วย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแรงงานที่ไปทำงานตามสัญญาจ้างงาน (contract workers) โดยเฉพาะบริษัทก่อสร้างขนาดใหญ่ของจีนที่ไปรับงานในต่างประเทศทั่วโลก คาดว่าในปี ค.ศ. 2009 มีจำนวนแรงงานชาวจีนประเภท contract workers ในต่างประเทศถึง 3.75 ล้านคน โดยราว 200,000 คนเข้ามาทำงานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม เชื่อกันว่ามีแรงงานที่ไม่ถูกกฎหมายอีกจำนวนมากในหลายประเทศทั่วโลก ซึ่งน่าจะมีจำนวนมากกว่าแรงงานที่ถูกกฎหมายด้วยซ้ำ โดยส่วนหนึ่งเป็น contract workers ที่ไม่เดินทางกลับประเทศจีนภายหลังสัญญาจ้างงานสิ้นสุดลง (Chin, 2009)

3. ชาวจีนในยุคคลื่นลูกที่สี่มีการเดินทางจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า แทนที่จะนิยมตั้งรกรากในประเทศที่ตนย้ายถิ่นไปเป็นครั้งแรก ซึ่ง Zhuang & Wang (2010) เรียกการย้ายถิ่นในลักษณะนี้ว่า เป็นลักษณะที่ล่องลอย (floating) และแตกต่างจากชาวจีนโพ้นทะเลในอดีตที่นิยมลงหลักปักฐานในประเทศที่ตนเดินทางมาอาศัยเป็นครั้งแรก โดยชาวจีนรุ่นใหม่จะมีความผูกพันกับประเทศจีนและบ้านเกิดเมืองนอนของตนสูง แต่ในขณะเดียวกันก็มีทัศนคติที่เปิดกว้างในระบบโลกาภิวัตน์ที่มีความคล่องตัวในการเคลื่อนย้ายไปยังประเทศต่างๆ ตามโอกาสที่เปิดกว้างขึ้น และมีความผูกพันกับประเทศที่ตนอาศัยอยู่น้อยกว่าชาวจีนโพ้นทะเลในยุคก่อน ชาวจีนประเภท floating migrants เช่นนี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต เนื่องจาก อุปทานแรงงานวัยทำงานของจีนที่ยังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอีกหลายปีข้างหน้า โดยคาดว่าในช่วงปี ค.ศ. 2010-2015 ประชากรวัยแรงงานของจีนจะเพิ่มขึ้นปีละประมาณ 5.1 ล้านคน ก่อนที่อัตราเพิ่มจะลดลงในช่วงปี ค.ศ. 2015-2025 (Rallu, 2002) ซึ่งอุปทานแรงงานที่ยังคงเพิ่มขึ้นต่อเนื่องก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานจำนวนหลายสิบล้านคนและเกิดการแข่งขันของตลาดแรงงานที่สูงยิ่งในประเทศ จึงกดดันให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานไปตามมณฑลต่างๆ ที่เรียกกันว่า floating population กว่า 100 ล้านคน รวมทั้งการย้ายถิ่นไปยังต่างประเทศอีกด้วย หากรวมการว่างงาน การว่างงานแฝงในภาคเกษตรและแรงงานที่มีอาชีพที่ไม่มั่นคงด้วยกันแล้ว ประชากรในกลุ่มนี้จะมีจำนวนหลายร้อยล้านคน ดังนั้น หากเศรษฐกิจในประเทศจีนประสบปัญหาและกระทบกับการจ้างงานก็อาจนำไปสู่กระแสการย้ายถิ่นยังต่างประเทศจำนวนมากในอนาคตได้

4. ชาวจีนอพยพในยุคคลื่นลูกที่สี่นี้มีสตรีจำนวนมากถึงเกือบครึ่งหนึ่งของชาวจีนอพยพทั้งหมด ซึ่งแตกต่างจากในยุคก่อนหน้านี้ ที่ผู้อพยพชาวจีนส่วนใหญ่มักเป็นชาย สตรีจีนที่อพยพในยุคคลื่นลูกที่สี่ประกอบด้วย นักศึกษา แรงงานวิชาชีพ นักธุรกิจ แรงงานในภาคบริการ และคู่สมรสข้ามชาติ สำหรับกลุ่มนักศึกษานั้น ช่วงแรกๆ นิยมเดินทางไปยังสหรัฐฯ และยุโรป แต่ตั้งแต่ทศวรรษที่ ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา ได้นิยมไปศึกษาในหลักสูตรนานาชาติที่ประเทศอาเซียน โดยเฉพาะ สิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ รวมถึงไทย โดยทางการสิงคโปร์ได้มีนโยบาย Foreign Talent Policy เพื่อดึงนักศึกษาต่างชาติรวมถึงจีนให้เข้าไปศึกษาต่อในสิงคโปร์ โดยมีการให้ทุนการศึกษาแลกกับการทำงานในสิงคโปร์ หากครบกำหนดสัญญาก็สามารถสมัครเป็น Permanent Resident และอาศัยอยู่ในสิงคโปร์อย่างถาวรได้ นอกจากนี้ ยังมีโครงการดึงนักเรียนจีนจากครอบครัวที่มีฐานะดีให้เข้าไปศึกษาในสิงคโปร์ โดยจะออกวีซ่าให้กับมารดาเพื่อมาดูแลบุตรของตนในสิงคโปร์ด้วย คาดว่าปัจจุบันมีนักเรียน/นักศึกษาจีนในสิงคโปร์กว่า 30,000 คน และในมาเลเซียประมาณ 10,000 คน (Shi, 2010) ส่วนในไทย ข้อมูลจากสถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยระบุว่า ในปี ค.ศ. 2009 มีนักศึกษาจีนในระดับอุดมศึกษาทั้งสิ้น 7,302 คน ในสถานศึกษา 72 แห่ง (สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, 2553)

สำหรับกลุ่มนักธุรกิจสตรีหรือแม่ค้า ส่วนหนึ่งซ่อนอยู่ในตัวเลขของนักท่องเที่ยวจากมณฑลกวางตุ้งและฟูเจี้ยนที่เดินทางไปมาระหว่างจีนกับอาเซียนเพื่อขนส่งสินค้าจากจีนมาขายยังไทย มาเลเซียและฟิลิปปินส์เป็นหลัก ซึ่งในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แม่ค้าเหล่านี้ได้สร้างเครือข่ายทางธุรกิจเชื่อมโยงกับธุรกิจค้าส่ง ค้าปลีก และธุรกิจขนส่ง โดยมีการเดินทางบ่อยครั้งในแต่ละปี ส่วนกลุ่มแรงงานสตรีซึ่งรวมถึงผู้ที่ทำงานในสถานบันเทิงนั้น หญิงชาวจีนได้เข้ามาทำงานในประเทศอาเซียนเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ในมาเลเซีย พบว่าร้อยละ 40 ของหญิงค้าบริการที่ถูกจับกุมในปี ค.ศ. 2005 เป็นหญิงชาวจีน สตรีชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่งที่เดินทางเข้ามาอาศัยในอาเซียนคือคู่สมรสของพลเมืองประเทศอาเซียน โดยเฉพาะในมาเลเซียและฟิลิปปินส์ ซึ่งชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศทั้งสองนิยมแต่งงานกับสตรีเชื้อสายจีนด้วยกัน ในปี ค.ศ. 2006 พบว่ามีสตรีชาวจีนมาจดทะเบียนสมรสกับชายชาวมาเลเซียเพียงปีเดียวถึงประมาณ 6,000 คน (Shi, 2010)

5. การรวมกลุ่มและความสัมพันธ์ทางสังคมของ *xin yimin* จะแตกต่างจากชาวจีนโพ้นทะเลในอดีต โดยชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งแต่ช่วงก่อนปฏิวัติจีนจะมีการรวมกลุ่มเป็นสมาคมและชมรมต่างๆ บนพื้นฐานของภูมิภาค ภาษาดั้งเดิม ภาษาถิ่นหรือแซ่เดิมของตน เนื่องจากส่วนใหญ่มีภูมิหลังมาจากมณฑลชายฝั่งทะเลภาคใต้ของจีนและมีพื้นเพร่วมกัน แต่ *xin yimin* มีความหลากหลายกว่าชาวจีนโพ้นทะเลในอดีต และมักมาจากภูมิภาคที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มในลักษณะใหม่ๆ เช่น สมาคมนักเรียนเก่า กลุ่มวิชาชีพ (เช่น Chinese American Association of Engineers) รวมถึงชุมชนในโลกออนไลน์ด้วย ซึ่งเป็นการขยายวงชุมชนชาวจีนข้ามประเทศ และสามารถทำกิจกรรมได้หลากหลาย เช่น ในสิงคโปร์ *xin yimin* ได้พัฒนา website ภาษาจีนชื่อ Springdale และ AutumnLeaves ขึ้นมาเพื่อสร้างชุมชนชาวจีนรุ่นใหม่ โดยในปี ค.ศ. 2003 Springdale มีสมาชิกราว 20,000 คน ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาจีนจากมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีนานยาง ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ ส่วน AutumnLeaves มีสมาชิกราว 10,000 คน ซึ่งร้อยละ 60 เป็นชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่อาศัยในสิงคโปร์ ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาจีนในวิทยาลัยโพลีเทคนิควิทยาลัยอาชีวศึกษา และโรงเรียนมัธยม โดย AutumnLeaves มุ่งส่งเสริมเอกลักษณ์ของความเป็นจีนร่วมกัน (pan-Chinese identity) ของชาวจีนทั้งในสิงคโปร์และจากที่อื่นๆ มากกว่าจะมุ่งสร้างชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลในสิงคโปร์ (Chan, 2006)

ทั้งนี้ Nyiri (1999) วิเคราะห์ว่า *xin yimin* จะมีเอกลักษณ์ของความเป็นจีนร่วมกัน (pan-Chinese identity) ที่โยงใยกับรัฐบาลจีนแผ่นดินใหญ่และเอกลักษณ์แห่งชาติของจีนที่ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ยุคประธานเหมาเป็นต้นมา ซึ่งแตกต่างจากชาวจีนโพ้นทะเลในอดีตซึ่งผูกพันอย่างมากกับภาษาถิ่น ชุมชนดั้งเดิมหรือภูมิภาคท้องถิ่นและตระกูลหรือแซ่ของตน โดยเอกลักษณ์แห่งชาติของจีนยุคปัจจุบันประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ ระบบการปกครองและโครงสร้างกลไกของรัฐ วัฒนธรรมแบบชาวจีนซึ่งถือเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมจีน

วัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อ และหลักเขตแดนที่ถือว่าคนทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใดที่อาศัยอยู่ในประเทศจีนถือว่าเป็นพลเมืองจีนทั้งสิ้น โดยสรุปก็คือ ชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่จะมีเอกลักษณ์ของความเป็นจีนร่วมกัน (pan-Chinese identity) มากกว่าความผูกพันกับภูมิลำเนาท้องถิ่นของตนที่เรียกว่า qiaoxiang (เฉิงเซียง) หรือบ้านเกิด

6.รูปแบบการเดินทางของ xin yimin มีความหลากหลายและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทั้งทางบก ทางทะเล และทางอากาศ หรือใช้การขนส่งหลายรูปแบบ (multi-modal transport) ทั้งในรูปแบบที่เปิดเผยและปกปิดซ่อนเร้น และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเดินทางตลอดเวลา โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เข้าเมืองผิดกฎหมาย เช่น ชาวจีนที่ต้องการเดินทางเข้าสู่ยุโรปตะวันตกที่ไม่สามารถเดินทางอย่างถูกต้องได้ เนื่องจากถูกปฏิเสธวีซ่า หรือด้วยเหตุผลอื่น จะนิยมเดินทางเข้าสู่ภาคตะวันออกของรัสเซีย จากนั้นจึงเดินทางทางบกข้ามทวีปเข้าสู่รัสเซียภาคตะวันตกเพื่อเข้าสู่ยุโรปตะวันออก อาทิ กรุงมอสโก ปราก บูดาเปสต์ และเบลเกรด เมื่อพัฒนาเครือข่ายของตนพร้อมแล้วก็จะเดินทางเข้าสู่ยุโรปตะวันตกต่อไป ซึ่งหลายรายต้องตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์และเสียชีวิตจากการหลบซ่อนในตู้คอนเทนเนอร์ หรือถูกจับกุมในระหว่างเดินทาง ปัจจุบัน ชาวจีนจากมณฑลที่ไกลออกไปได้เริ่มเข้าสู่กระบวนการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติด้วย โดยมีขบวนการค้ามนุษย์จากฟุเจี้ยนและที่อื่นๆ ที่เรียกว่า snakehead ขยายเครือข่ายทางธุรกิจเข้าไปอำนวยความสะดวก (Skeldon, 2000)

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการย้ายถิ่นของคลื่นลูกที่สี่

แม้การย้ายถิ่นจะเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล แต่บริบททางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย และพัฒนาการของระบบโลกหรือโลกาภิวัตน์ต่างก็เป็นปัจจัยที่ดึงดูดหรือผลักดันให้เกิดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศด้วย สำหรับการย้ายถิ่นของชาวจีนในยุคคลื่นลูกที่สี่นี้ เป็นผลมาจากปัจจัยต่างๆ ได้แก่

1.การผ่อนคลายข้อกำหนดในการเดินทางออกนอกประเทศของจีน โดยในปี ค.ศ. 1986 ทางกรจีนได้แก้ไขกฎระเบียบในการออกหนังสือเดินทางให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเดินทางไปต่างประเทศได้ง่ายขึ้น และออกหนังสือเดินทางที่มีอายุถึงห้าปีและสามารถต่ออายุได้อีก ทำให้มีการออกหนังสือเดินทางใหม่เพิ่มขึ้นจากเพียง 85,000 เล่มในปี ค.ศ. 1986 เป็นเกือบหนึ่งล้านเล่มในปี ค.ศ. 1995 (Rallu, 2002) และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

2.การฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างจีนกับต่างประเทศ จนนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างจีนกับประเทศอาเซียน โดยทางการจีนได้อนุญาตให้ประชาชนทั่วไปเดินทางไปต่างประเทศได้ในปลายทศวรรษที่ 1970 หลังจากที่ห้ามประชาชนเดินทางโดยอิสระมาเป็นเวลาถึงเกือบ 40 ปี หลังการปฏิวัติของพรรค

คอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. 1949 โดยจีนได้อนุญาตให้ชาวจีนเดินทางมาไทยเป็นประเทศแรกๆ จากนั้นได้ขยาย บัญชีประเทศที่อนุญาตให้ประชาชนเดินทางไปท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันประเทศต่างๆ ได้ ผ่อนคลายการออกวีซ่าให้กับชาวจีนทั้งวีซ่านักท่องเที่ยวและวีซ่าประเภทอื่นๆ โดยบางประเทศได้อนุญาตให้ แรงงานฝีมือจากจีนไปทำงานได้อย่างถูกต้องอีกด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนได้ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นตามลำดับ ภายหลังจากปรับนโยบายต่างประเทศของ จีนที่ให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยกำหนดนโยบายเป็นมิตรกับเพื่อนบ้าน (good neighbour policy) เพื่อสร้างเสถียรภาพรอบพรมแดน อันจะเป็นการสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ โดยจีนได้ ยุติการให้ความช่วยเหลือกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆ ในอาเซียน และลดความหวาดระแวงใน เรื่องบทบาทของจีนต่อชุมชนชาวจีนโพ้นทะเล โดยในปี ค.ศ. 1990 ทางการเงินได้ยุติการรับรองชาวจีนสัญชาติ อินโดนีเซียให้ถือสองสัญชาติ ซึ่งเอื้อให้ชาวจีนโพ้นทะเลในอินโดนีเซียได้รับการยอมรับและได้รับสิทธิความเป็น พลเมืองอินโดนีเซียอย่างสมบูรณ์ในเวลาต่อมา นอกจากนี้ จีนยังร่วมมือกับอาเซียนในการลดความขัดแย้งใน ทะเลจีนใต้ โดยในปี ค.ศ. 2002 จีนได้ลงนามใน Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea เพื่อสร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศที่มีความขัดแย้งทางพรมแดนในทะเลจีนใต้ และใช้ การเจรจาในเวที ASEAN Regional Forum (ARF) เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี นอกจากนี้ จีนยังได้ ลงนามใน สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia) ในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งสร้างความพอใจให้กับประเทศอาเซียนเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ยังได้มีการเจรจาปักปันพรมแดนและแก้ไขปัญหาพรมแดนทางบกกับเวียดนามจนลุล่วงในปี ค.ศ. 2008 ซึ่งการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างจีนและประเทศอาเซียน ประเทศอาเซียนที่ในอดีตเคย มองจีนว่าเป็นภัยคุกคาม ค่อยๆ ปรับเปลี่ยนท่าทีของตนและเห็นว่าจีนเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีความ รับผิดชอบและมีบทบาทสร้างสรรค์ในภูมิภาคนี้

3. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดระหว่างจีนกับอาเซียนทั้งในด้านการค้าและการลงทุนทำให้ชาวจีน เดินทางเข้ามาแสวงหาโอกาสทางธุรกิจในประเทศอาเซียนมากยิ่งขึ้น ในด้านหนึ่ง บริษัทข้ามชาติของ อาเซียนโดยเฉพาะธุรกิจของชาวจีนโพ้นทะเลได้เข้าไปลงทุนในจีนอย่างกว้างขวาง โดยส่วนหนึ่งได้ใช้ฮ่องกง เป็นฐานในการเข้าไปลงทุนที่จีน ในทางกลับกัน พ่อค้าชาวจีนแผ่นดินใหญ่ได้ขยายธุรกิจมายังอาเซียน โดยชาว จีนที่เป็นพ่อค้าย่อยได้เข้ามาพำนักในประเทศอาเซียนเพื่อหาแสวงหาตลาดและทำหน้าที่กระจายสินค้าจากจีน ในเวลาไม่นานชาวจีนส่วนหนึ่งจะเปิดร้านค้าของตนเองและมีการจ้างงานชาวจีนด้วยกันเป็นลูกจ้าง จน ก่อให้เกิดวงจรการย้ายถิ่นของชาวจีนเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างต่อเนื่อง ในพื้นที่ชายแดนจีน-พม่า และจีน-เวียดนาม จะมีพ่อค้าย่อยชาวจีนหลายพันคนที่ทำธุรกิจตามแนวชายแดนและเปิดร้านค้าในเมืองต่างๆ

นอกจากนี้ ร้านค้าของชาวจีนอพยพรุ่นใหม่ยังพบเห็นได้ทั่วไปในอาเซียน โดยเฉพาะภาคเหนือของไทย พม่า ลาว กัมพูชา มาเลเซียและฟิลิปปินส์ จนเริ่มเกิดการแข่งขันกับนักธุรกิจท้องถิ่นเชื้อสายจีนที่นำเข้าสินค้าจาก จีนเข้ามาทำการตลาดเช่นกัน (Zhuang & Wang, 2010)

4. นโยบายของประเทศอาเซียนเองที่เป็นแรงดึงดูดชาวจีนให้เข้าไปศึกษาและทำงานในประเทศตน

โดยเฉพาะนโยบายส่งเสริมเรื่องการศึกษานานาชาติ การเป็นศูนย์กลางด้านการแพทย์ และนโยบายส่งเสริม การท่องเที่ยวของสิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย ทั้งนี้ สิงคโปร์มีการกำหนดนโยบายเรื่องการจ้างงาน และการศึกษาที่เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้สามารถดึงดูดปัญญาชนจีนเข้าสู่ตลาดแรงงานวิชาชีพเพื่อการเติบโตทาง เศรษฐกิจในระยะยาวได้เป็นอย่างดี โดยในช่วงทศวรรษที่ ค.ศ. 1990 สิงคโปร์มีนโยบายที่เรียกว่า Foreign Talent Policy เพื่อดึงดูดแรงงานฝีมือและแรงงานวิชาชีพจากต่างประเทศ และกำหนดวิชาประเภทต่างๆ ให้ สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว เช่น วิชาสำหรับแรงงานวิชาชีพ วิชาสำหรับแรงงานฝีมือ วิชาสำหรับนักธุรกิจ เป็นต้น โดยสิงคโปร์พยายามดึงดูดชาวจีนแผ่นดินใหญ่ และชาวจีนฮ่องกงให้เข้ามาอยู่ในสิงคโปร์ รวมทั้งการให้ ทุนการศึกษากับชาวจีนในวิทยาลัยโพลีเทคนิคและมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยผูกพันให้ทำงานในสิงคโปร์ 3-6 ปี แล้วแต่ประเภทของทุน หากผู้ใดประสงค์จะทำงานต่อก็สามารถสมัครเป็น permanent resident ได้อีก นอกจากนี้ สิงคโปร์ยังดึงดูดชนชั้นกลางของจีนให้ส่งบุตรหลานมาศึกษาต่อยังสิงคโปร์เพื่อส่งเสริมธุรกิจ การศึกษา โดยมีการผ่อนคลายการออกวีซ่านักเรียนและนักศึกษาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 เป็นต้นมา ทำให้ชาวจีน แผ่นดินใหญ่เข้าไปศึกษาและทำงานในสิงคโปร์มากขึ้นตามลำดับ

5. โครงการลงทุนและโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ของจีนในประเทศอาเซียนได้นำเข้าแรงงานจำนวนมาก จากจีน

โดยเฉพาะผู้บริหารและช่างเทคนิคต่างๆ เนื่องจากต้องการในการใช้ภาษาจีนในการสื่อสาร ตั้งแต่ ทศวรรษที่ ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา จีนได้เติบโตขึ้นมาเป็นนักลงทุนที่สำคัญในภูมิภาคอาเซียน เช่น การลงทุนใน เหมืองแร่ การสำรวจและผลิตแหล่งพลังงาน ธุรกิจการค้าและโลจิสติกส์ อุตสาหกรรมการผลิต และธุรกิจ ก่อสร้าง โดยการลงทุนจำนวนหนึ่งจะลงทุนผ่านบริษัทท้องถิ่นที่ไม่ปรากฏว่าเป็นตัวเลขการลงทุนจากจีน นอกจากนี้ ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของจีนจำนวนมากยังนำเงินสดติดตัวไปลงทุนหรือทำธุรกิจใน ต่างประเทศ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาเรื่องภาษีและการขออนุญาตโอนเงินตราต่างประเทศจากทางการเงิน โดยเฉพาะการลงทุนในอินโดจีนซึ่งสามารถนำเงินสดข้ามพรมแดนเข้าไปได้ง่าย โดยส่วนหนึ่งเป็นการลงทุน ร่วมกับนักธุรกิจท้องถิ่นหรือการใช้ชื่อบุคคลหรือบริษัทท้องถิ่นแต่เพียงในนาม การลงทุนในลาวส่วนใหญ่จะเป็น การลงทุนด้านเหมืองแร่ รับเหมาก่อสร้าง ผลิตไฟฟ้า โครงการสาธารณูปโภค ในกัมพูชาเป็นการลงทุนผลิต เครื่องแต่งกาย สิ่งทอ วัสดุก่อสร้าง รับเหมาก่อสร้าง ผลิตไฟฟ้า ในไทยมีการลงทุนที่หลากหลายทั้งภาคการ ผลิต โครงการสาธารณูปโภค รับเหมาก่อสร้าง เป็นต้น สำหรับในประเทศไทย พบว่า บริษัทข้ามชาติของจีนมี

การจ้างแรงงานต่างชาตรี้อยละ 5-10 ของพนักงานทั้งหมด ส่วนการลงทุนของจีนในพม่า มีการนำแรงงานภาคเกษตรจากจีนข้ามพรมแดนเข้ามาทำงานในไร่อ้อยและสวนเกษตรอื่นๆ จำนวนมาก

จากตัวเลขของทางการจีน จีนได้ส่งออกแรงงานไปยังอาเซียนจำนวน 40,652 คนในปี ค.ศ. 1995 และเพิ่มเป็น 113,861 คนในปี ค.ศ. 2000 โดยส่วนใหญ่เป็นคองงานในธุรกิจก่อสร้าง ซึ่งสัญญาก่อสร้างส่วนใหญ่มีระยะเวลาเพียง 1-2 ปี แต่แรงงานจีนจำนวนหนึ่งจะยังคงอาศัยทำงานในประเทศอาเซียนต่อไปโดยไม่ถูกกฎหมาย เช่น ในมาเลเซียมีแรงงานจีนที่ผิดกฎหมายประมาณ 20,000-40,000 คน ในปี ค.ศ. 2004 เทียบกับแรงงานจีนที่ถูกกฎหมายจำนวนเพียง 3816 คน คาดว่าในปี ค.ศ. 2010 แรงงานจีนทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมายทั้งหมดในประเทศอาเซียนมีจำนวนอย่างน้อย 2 ล้านคน โดยในสิงคโปร์ที่เดียวก็มีแรงงานจีนตามสัญญาจ้างถึง 746,000 คนในปี ค.ศ. 2005 ตามด้วยแรงงานจีนในพม่า ซึ่งเข้าไปทำงานในโครงการขนาดใหญ่ที่จีนเข้าไปลงทุน ทั้งนี้ การให้ความช่วยเหลือของจีนต่อประเทศอาเซียนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งเป็นโครงการสาธารณูปโภคขนาดใหญ่หลายโครงการ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่า แรงงานจีนจำนวนมากเข้าสู่ประเทศอาเซียน (Zhuang & Wang, 2010)

สรุป

การย้ายถิ่นของชาวจีนรุ่นใหม่เข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา และกำลังเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ชาวจีนรุ่นใหม่มีคุณลักษณะที่แตกต่างจากชาวจีนโพ้นทะเลในอดีตหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นภูมิฐานะที่หลากหลายมากขึ้น คุณสมบัตินทางการศึกษาที่สูงขึ้น มีสตรีชาวจีนที่ย้ายถิ่นในสัดส่วนที่สูงมากอย่างไม่เคยเป็นมาก่อนในประวัติศาสตร์ของชาวจีนโพ้นทะเล รูปแบบของการย้ายถิ่นก็มีความหลากหลายเป็นอย่างมาก ทั้งเพื่อไปทำงาน ไปลงทุน ทำการค้า เป็นแรงงานรับจ้าง ไปศึกษาต่อต่างประเทศ ฯลฯ โดยชาวจีนรุ่นใหม่เหล่านี้มีเอกลักษณ์ของความเป็นจีนร่วมกัน (Pan-Chinese Identity) เช่น การมีวัฒนธรรมแบบฮั่น การรับอิทธิพลของขงจื้อ เป็นต้น มากกว่าจะยึดโยงกันด้วยภาษาถิ่น หรือระบบแซ่ ดังชาวจีนโพ้นทะเลในอดีต โดยปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นก็มีทั้งปัจจัยในระดับสากล โดยเฉพาะโลกาภิวัตน์และความเชื่อมโยงของจีนเข้ากับระบบเศรษฐกิจของประเทศอื่นๆ ระบบการเมืองระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ศัตรูกลายเป็นมิตร ปัจจัยในระดับมหภาค ทั้งด้านนโยบายของรัฐทั้งของจีนเอง และของประเทศอาเซียนที่เอื้อให้เกิดการย้ายถิ่นของชาวจีน ปัจจัยด้านโครงสร้างประชากรที่กดดันให้ชาวจีนวัยแรงงานต้องย้ายถิ่นไปหางานทำต่างบ้านต่างเมือง ตลอดจนปัจจัยในระดับจุลภาคและในระดับบุคคลที่ต้องการแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีกว่า มีโอกาสในการสะสมทุนได้มากกว่า เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะยังคงส่งผลให้ชาวจีนรุ่นใหม่เดินทางไปอาศัยและทำงานในเอเชียตะวันออกเฉียง

เฉียดใต้และภูมิภาคอื่นๆ ของโลกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการอพยพย้ายถิ่นของชาวจีนในยุคคลื่นลูกที่สี่นี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้เราทุกคนทราบถึงรูปแบบ ทิศทาง ปัจจัยกำหนด และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อไป

บรรณานุกรม

- Chan, Brenda (2006). Virtual Communities and Chinese National Identity. *Journal of Chinese Overseas*, 2(1), 1-32
- Chin, James. K (2009). Chinese Transnational Migration in the Region: An Update. Brief Report Prepared for the NTS-Asia Convention 2009, Marina Mandarin, Singapore, 3-4 November 2009
- Curtis, Glenn E., S.E. Elan, R.A. Hudson and N.A. Kollars (2003). Transnational Activities of Chinese Crime Organizations. A Report Prepared by the Federal Research Division, Library of Congress under an Interagency Agreement with the United States Government. Washington D.C.: Library of Congress
- Ducanes, Geoffrey and Manolo Abella (2008). Prospects for Future Outward Migration Flows: China and Southeast Asia. Paper submitted for the OECD Workshop on The Future of Migration to OECD Countries, Paris, 1-2 December 2008
- IOM (2011). Thailand Migration Report 2011. Bangkok: IOM
- Lew, Allan.A. and Alan Wong (2002). Tourism and the Chinese Diaspora. In C.M. Hall and A.M. Williams, eds., *Tourism and Migration: New Relationships between Production and Consumption*, 205-219, Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic
- Nyiri, Pal (1999). *New Chinese Migrants in Europe: The Case of the Chinese in Hungary*. Aldershot, England: Ashgate.
- Rallu, Jean Louis (2002). International Migration in South-East Asia: the Role of China. Paper presented at the IUSSP Conference on Southeast Asia's Population in a Changing Asian Context, Chulalongkorn University, Bangkok, 10-13 June 2002

Ryan, Jan (2002). Chinese Women as Transnational Migrants: Gender and Class in Global Migration Narratives. *International Migration*, 40(2), 93-116

Shi, Xueqin (2010) Women, International Migration and Development: Chinese Women's Migration to Southeast Asia since 1978. *International Journal of China Studies*, 1(1), 216-229

Skeldon, Ronald (2000). Myths and Realities of Chinese Irregular Migration. IOM Migration Research Series No.1. Geneva: IOM

Xin, Ren (2004). Trafficking in Children: China and Asian Perspective. Paper presented at Conference on Making Children's Rights Work: National & International Perspectives, International Bureau for Children's Rights, Montreal, 20 November 2004

Zhuang, Guotu and Wang Wangbo (2010). Migration and Trade: The Role of Overseas Chinese in Economic Relations between China and Southeast Asia. *International Journal of China Studies*, 1(1), 174-193

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (2553). เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน: ธุรกิจการศึกษา. กรุงเทพฯ

*****